

TÜRKİYE'NİN YÜKSELEN ASKERİ CAYDIRICILIĞININ DİNAMİKLERİ (2016-2023)

Emre GÜNDOĞDU*

Öz

Türkiye, jeopolitik olarak, ulusal güvenliğini sağlayabilmek için hem simetrik hem de asimetrik tehditlere eş zamanlı karşı koymayı gerektiren bir güvenlik ortamında bulunmaktadır. Türkiye'nin bölgesel ve küresel güvenliğe ilişkin gelişmeler karşısındaki oyun kurucu konumunu güçlendirebilmesi askeri caydırıcılığının artmasına bağlı olup Türkiye'nin bu konuda önemli mesafe kat ettiği dikkati çekmektedir. Çalışma bu bakımdan Türkiye'nin son yıllarda yükselen askeri caydırıcılığının temel dinamiklerini caydırıcılık teorisinin metodolojik yol göstericiliğinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde hem bir teori hem de bir askeri strateji olarak caydırıcılığın kavramsal analizi yapılmakta ve caydırıcılığın terörizm, başarısız devletler, etnik/mezhеспel çatışmalar gibi faktörleri içeren yeni güvenlik ortamındaki işlerliği değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise Türkiye'nin 2016-2023 yılları arasındaki yükselen askeri caydırıcılığının dinamikleri değerlendirilmektedir. Bu noktada, ilk olarak, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Türkiye'nin gerçekleştirdiği askeri reformlar, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin caydırıcı kabiliyetlerinin artmasındaki rolü bakımından ele alınmaktadır. İkinci olarak, Türkiye'nin savunma sanayii alanında yüksek teknoloji içeren sistemlerde millileşme yönünde attığı adımlar ele alınmaktadır. Üçüncü olarak müttefiklerin savunma yeteneklerinin geliştirilmesi, askeri işbirliğinin artırılması ve terörizmle mücadelede önemli rol oynaması bakımından Türkiye'nin kurduğu yeni askeri üsler ele alınmaktadır. Dördüncü olarak, Türkiye'nin yakın dönemde ortaya çıkan bölgesel güvenlik tehditleri karşısında meşru hak ve menfaatlerini korumaya yönelik olarak başarıyla icra ettiği askeri operasyonlar ele alınmaktadır. Çalışmada, caydırıcılığın işlevsel bir biçimde uygulanabilmesi için gerekli olan adımların belirlenmesi süreçlerinden, etkili bir caydırıcılık için gerekli olan milli savunma sanayii ürünlerinin geliştirilmesine kadar tüm süreçlerin birbiriyle eşgüdüm içerisinde olmasının önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Caydırıcılık, Savunma Sanayii, Askeri Harekat, Askeri Reform, Terörizm.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, egundogdu@gelisim.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6114-4484>

THE DYNAMICS OF TURKIYE’S RISING MILITARY DETERRENCE (2016-2023)

Abstract

Türkiye finds itself in a geopolitical environment that requires simultaneous resistance to both symmetric and asymmetric threats to ensure national security. The strengthening of Türkiye's pivotal role in regional and global security, in response to unfolding developments, is closely tied to the increase in military deterrence. Notably, Türkiye has made significant strides in this regard. This study aimed to analyze the fundamental dynamics of Türkiye's rising military deterrence in recent years within the methodological guidance of deterrence theory. The first section of the study conducted a conceptual analysis of deterrence, both as a theory and a military strategy. It evaluated the effectiveness of deterrence in the new security environment, encompassing factors such as terrorism, failed states, and ethnic/sectarian conflicts. In the second section, the dynamics of Türkiye's increasing military deterrence between 2016 and 2023 were assessed. This included an examination of the role of military reforms undertaken by Türkiye after the attempted coup on July 15, the steps taken towards indigenization in high-tech defense industry systems, the establishment of new military bases for enhancing defense capabilities and cooperation, and successful military operations executed by Türkiye to protect its legitimate rights and interests amid emerging regional security threats. The study concluded that achieving effective deterrence required the coordination of processes from identifying the necessary steps for functional deterrence to developing national defense industry products essential for effective deterrence. The findings are expected to serve as a valuable resource for future studies on the subject.

Keywords: *Deterrence, Defense Industry, Military Operation, Military Reform, Terrorism.*

Giriş

Türkiye Soğuk Savaş sonrası dönemde kendisini Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'nun bölgesel istikrarsızlıklarının kesiştiği noktada bulmuştur. Soğuk Savaş'ın başlangıcından itibaren Sovyet maceracılığını caydırmak için NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) çatısı altında stratejik savunmada olan Türkiye'nin karar vericileri Soğuk Savaş sonrası dönemin belirsizliği karşısında Türkiye'nin çıkarlarını korumaya çalışırken artık daha iddialı güvenlik politikalarına yönelmişlerdir (Hickok, 2000, s. 105).

Türkiye jeopolitik olarak devletlerarası çatışma potansiyelinin yükseldiği, devlet dışı silahlı aktörlerin çeşitlenerek devlet egemenliğinin hiyerarşik işleyişini sekteye uğrattığı ve terör örgütlerinin nicelik olarak çeşitlendiği bir çatışma alanıyla çevrilidir. Bu tehditlerin tümü Türkiye'yi doğrudan ya da dolaylı bir biçimde etkileyecek türdendir (Yeşiltaş, 2016). Azerbaycan-Ermenistan çatışmasından Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynakları ve Suriye iç savaşına kadar pek çok gerilim konusu Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafyanın çevresinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye

ayrıca PKK (*Kürdistan İşçi Partisi Terör Örgütü*) ve onun YPG (*Halk Koruma Birlikleri Terör Örgütü*) gibi uzantıları tarafından savunulan etnik-ayrılıkçı terörizmden DAESH (*Irak ve Şam İslam Devleti Terör Örgütü*) ve El Kaide'nin selefi aşırılık yanlısı terör ağlarına kadar çeşitli tehditlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu nedenle, *Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)*, bu türden geniş bir yelpazedeki ulusal güvenlik tehditleriyle mücadele edebilmek için yüksek düzeyde hazırlıklı olma ihtiyacı duymaktadır. Bu doğrultuda TSK hızla seferi yeteneğini güçlendirmektedir. TSK'nın günümüzdeki faaliyetleri, Türkiye'nin ulusal sınırlarının çok ötesine uzanan yeni savunma politikasını gözle önüne sermektedir. Türkiye'nin *İnsansız Hava Araçları (İHA'lar)* Suriye hava sahasında dolaşmakta, donanma muhripleri Libya kıyılarında faaliyet göstermekte, Türkiye'nin Trablus'taki askeri danışmanları *Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne (UMH)* bağlı güvenlik güçlerini eğitmekte, Türk komando birlikleri Kuzey Irak'ta terörizm ile mücadele etmekte ve Türk subayları Katar ve Somali birliklerini eğitmektedir (Kasapoğlu, 2020, s. 116-117).

TSK, son yıllarda özellikle İHA'ları başarılı bir şekilde kullanmasıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. İHA'lar Türkiye'nin bölgesel güvenliği sağlamaya yönelik operasyonlarının yalnızca bir boyutu olmakla birlikte günümüz internet bağlantıları çağında dikkatleri üzerine çeken güçlü semboller olmuşlardır. Diğer yandan, İHA programı, Türkiye'nin ekonomik, diplomatik ve stratejik etkileri olan yenilenmiş ulusal güvenlik yaklaşımının sadece bir parçasıdır. Genişleyen Türk askeri anlaşmaları ağı ve sınır ötesi üsler, savunma sanayiinin İHA'ların ötesine genişlemesi, yeni silahların entegre edilmesine yönelik askeri doktrin ve dış ilişkilerde risk toleranslı bir siyasi iradenin geliştirilmesi Türkiye'nin Orta Doğu, Kuzey Afrika, Kafkaslar, Karadeniz ve Akdeniz'de bir sert güç oyuncusu olmasını sağlamıştır (Outzen, 2021, s. 1-2).

Bu bilgiler ışığında çalışma Türkiye'nin son yıllarda yükselen askeri caydırıcılığının temel dinamiklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada çalışma 15 Temmuz darbe girişiminden günümüze kadar olan süreçte Türkiye'nin caydırıcılığını artıran dinamiklerin incelenmesine odaklanmaktadır.

Caydırıcılık, düşmanlara kabul edilemez maliyetler yükleyebilecek etkili bir askeri kapasiteye sahip olunmasına ve düşmanların bu kapasitenin gerektiğinde kullanılabileceğine inanmasına dayanmaktadır (Morgan, 2003, s. 4). Çalışma, bu doğrultuda, metodolojik bakımdan caydırıcılık teorisinin varsayımları temelinde Türkiye'nin askeri kapasitesi ve caydırıcı tehditlerinin etkinliğine odaklanmaktadır. Çalışmada, Türkiye'nin caydırıcı kapasitesini verimli bir biçimde kullanmasını sağlayabilecek ulusal güvenlik ve savunma doktrininin oluşturulmasına zemin hazırlayan kurumsal reformlar, yurt dışındaki operasyonel gücüne katkı sağlayan savunma sanayiindeki atılımlar ve sınır ötesi üsleri, askeri kapasitenin dinamikleri olarak ele alınmaktadır. Türkiye'nin güvenliğini sağlamak amacıyla askeri kapasitesini gerektiğinde

kullanabileceği mesajını ileten resmî açıklamalar ve başarıyla icra ettiği askeri hareketler ise Türkiye'nin ulusal menfaatleri söz konusu olduğunda ulusal güvenliğini tehdit eden aktörlere kabul edilemez ölçüde yüksek maliyetler yüklemekten çekinmeyeceğini gösteren caydırıcı mesajlar olarak ele alınmaktadır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde hem bir teori hem de bir askeri strateji olan caydırıcılığın kavramsal analizi yapılarak, Soğuk Savaş döneminin koşullarında ortaya konulan bir kavram olarak caydırıcılığın terörizm, başarısız devletler, etnik/mezhepsel çatışmalar gibi faktörler ile nitelendirilen yeni güvenlik ortamındaki işlerliği teorik düzlemde değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise Türkiye'nin 2016-2023 yılları arasındaki yükselen askeri caydırıcılığının dinamikleri; askeri reformlar, savunma sanayii, sınır ötesi üsler ve askeri hareketler şeklindeki dört başlık halinde sistematik bir biçimde değerlendirilmektedir.

1. CAYDIRICILIĞIN KAVRAMSAL ANALİZİ

Caydırıcılığı ilk olarak teorileştirme dalgası, atom bombasının icadı gibi bir soruna yanıt verme ihtiyacı çerçevesinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. İkinci dalga 1950'lerde ortaya çıkmış ve nükleer strateji hakkındaki anlayışı geliştirmek için oyun teorisi gibi araçları kullanmıştır. 1960'larda başlayan ve 1970'lerde hız kazanan üçüncü dalga, caydırıcılık teorisini ampirik olarak test etmek için istatistiksel ve vaka çalışmasına dayalı yöntemleri kullanmıştır. Vaka çalışması literatürü, ikinci dalganın teorik çalışmalarındaki rasyonel aktör varsayımına meydan okumuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve haydut devletler ve terörizmle ilgili endişelerin artmasından sonra ise bilim adamları, ilk üç dalgadaki çalışmalara eklenen araştırmalar üretmeye devam etmişlerdir. Dördüncü dalga ise tıpkı birinci dalganın atom bombasının icadına yönelik olarak ortaya çıkmasına benzer bir şekilde 11 Eylül saldırıları gibi önemli bir gelişme sonucunda doğmuştur. Bu nedenle, son dalga, caydırıcılık teorisinden çok caydırıcılık stratejisi geliştirmeye odaklanmıştır. Dördüncü dalga fikirlerini ampirik olarak test etme girişimleri sınırlı kalmış; çalışmalar esas olarak kavramsal ve politika odaklı olmuştur (Knopf, 2010, s. 1).

Caydırıcılık, bir tarafın diğer tarafı statükoyu bozmaması konusunda ikna etmek amacıyla tehdit kullanmasını ifade etmektedir. Acil ve genel olmak üzere iki temel caydırıcılık durumu tanımlanmaktadır. Acil caydırıcılık, en az bir tarafın ciddi olarak bir saldırıyı düşündüğü, diğer tarafın ise bunu önlemek için misilleme tehdidinde bulunduğu karşıt devletler arasındaki ilişkiyle ilgilidir. Genel caydırıcılık ise aksine, her ikisi de bir saldırı düzenlemeye yakın olmasa bile, tarafların ilişkilerini düzenlemek için silahlı gücünü sürdürmesini ifade etmektedir (Quackenbush, 2010, s. 60-61). Caydırıcılık teorisyenlerinin belirttiği üzere, tehditlerin inandırıcılığı caydırıcılığın başarısı ya da başarısızlığının birincil belirleyicisidir; çünkü tehdit ne kadar inandırıcıysa caydırıcılık o kadar başarılı olacaktır. Bir

tehdidin inandırıcılığı, caydırıcı devletin rakiplerine yüksek maliyetler yükleyebilecek askeri kapasiteyi elinde bulundurmasını ve meydan okuyucunun caydırıcı devletin bu kapasiteyi kullanma konusunda istekli olduğunu düşünmesini gerektirmektedir (Huth vd., 1993, s. 612).

Diğer yandan, devletlerin, rekabetçi uluslararası ortamda taahhütlerini nasıl inandırıcı bir şekilde iletebileceği caydırıcılık açısından bir sorunsaldır. Karar vericiler, uluslararası politikada gelecekteki eylem planlarını taahhüt ettiklerinde bu taahhütlere inanılmasını isteseler de gerçek tercihleri ve niyetleri diğer aktörler tarafından doğrudan gözlemlenemez. Bu nedenle karar vericiler, tercihlerini ve niyetlerini karşı tarafa iletmek için çeşitli mesajlar kullanma ihtiyacı duyarlar (Fuhrmann ve Sechser, 2014, s. 919). Karar vericiler, revizyonistleri statükocu görünmeye veya zayıf iradelileri kararlı görünmeye teşvik edebilen bir uluslararası sistemde diğerlerinin kapasitelerini, niyetlerini ve kararlılıklarını doğru bir şekilde değerlendirme konusunda güçlük çekebilir. Uluslararası ilişkilerde aktörlerin birbirlerinin kararlılığını anlamaya yönelik bu belirsizliğin çözümü iletilen sinyallerin maliyetli olmasıyla ilgilidir. Yalnızca belirli türden bir aktörün katlanmayı göze alabileceği kadar maliyetli mesajlar bu noktada inandırıcılığı artırmaktadır. Örneğin orduyu seferber etme girişimi yalnızca bir sorunun gerçekten savaşmaya değer olduğunu düşünen karar vericilerin katlanmaya istekli olduğu bir tür maliyetli işarettir (Yarhi-Milo vd., 2018, s. 2150-2151).

Caydırıcılık teorisinin en temel varsayımlarından biri, devletlerin rasyonel aktörler olduğu ve bir çatışmayı başlatıp başlatmamak ve ne zaman başlatacakları konusunda maliyet-fayda hesaplamaları yaptıklarıdır. Mantıksal olarak, eğer maliyetler bir tür girişimin üreteceği faydalardan daha yüksekse, devletler rakiplerine karşı agresif bir hamle yapmaktan caydırılacaktır. Ne var ki zayıf bürokrasiler, iç çekişmeler veya ideolojik heveslerle sınırlanan aktörler, politikaları rasyonel bir şekilde uygulayamıyor veya çıkarlarını teorinin varsaydığı şekilde hesaplayamıyorsa caydırıcılığın işlemesi güçleşecektir. Diğer taraftan, aktörler, rasyonel karar verme modelini takip etmeyen devlet dışı aktörler veya başarısız devletler ise caydırıcılığın işlemesi yine güçleşecektir. Caydırıcılık Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ortaya çıkan uluslararası sistemin yeni güvenlik ortamında karmaşık hale gelmiştir. Çünkü uluslararası sistem, küçük olayların büyük değişiklikler üretebileceği fakat bunu öngörmenin güç olduğu doğrusal olmayan olaylar dizisi ve farklı birimler arasındaki çoklu ve koordine olmayan etkileşimlere dayalı bir niteliğe sahiptir (Paul, 2009, s. 5-8).

Günümüzün savaşları yalnızca devletler arasında ve savaş alanlarıyla sınırlı bir biçimde yapılmamakta olup savaşın birçok yeni tanımı veya türevi ortaya çıkmıştır. Hibrit savaş, vekalet savaşı ve asimetrik savaş gibi kavramlar askeri-politik terminolojide sıradan hale gelmiştir. Devletlerin askeri operasyonlarını yalnızca kendi başarılarına yürütmekle kalmayıp aynı zamanda özel askeri şirketlerin ve devlet dışı silahlı grupların kullanımı yoluyla yürütebildikleri gözlemlenmektedir (Mevlütöğlü, 2020, s. 154). Bu bakımdan

caydırıcılık teorisini terörizm tehdidi, başarısız devletler ve etnik çatışmalar gibi alanlara uygulamaya yönelik bir eğilim belirlemiştir (Lupovici, 2010, s. 718). Bu noktada uyarlanmış caydırıcılık kavramı ön plana çıkmaktadır. Uyarlanmış caydırıcılık, caydırıcılığın belirli potansiyel saldırganlara karşı belirli şekillerde çalıştığını kabul ederek herkese uyan tek bir caydırıcılık olmadığını ifade etmektedir. Etkili caydırıcılık için gereksinimler, farklı potansiyel saldırganların kendilerine özgü algıları, hedefleri, çıkarları, güçleri, planları ve savunmasız yönleri göz önüne alındığında değişecektir (Mazarr, 2021, s. 23).

Davis ve Jenkis (2002, s. xi-15), terörizm ile mücadele konusunda terörist sistemlerin bileşenlerini dikkate almayı hedefleyen bir sistem perspektifi benimsemektedir. Bu noktada yazarlar terörist sistemi oluşturan bileşenlerin örgütlerin elebaşları, dış tedarikçileri, finansörleri, terörist grupların eleman topladığı bölgeler, örgütün ideolojik destek kaynakları, sığınakları gibi faktörler olduğunu belirterek teröristlerin caydırılmasının ilgili sistemi oluşturan parçaların hedef alınmasıyla mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada caydırıcılığın başarısı, caydırıcı etkileri, terörist sistemi oluşturan parçalara göre uyarlayan çok yönlü/geniş cepheli bir strateji izlemeye dayanmaktadır.

2. 2016-2023 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’NİN ASKERİ CAYDIRICILIĞININ DİNAMİKLERİ

Çalışma, Türkiye’nin son yıllardaki askeri caydırıcılık kapasitesindeki pozitif dönüşüme odaklandığından askeri dönüşüm kavramına kısaca değinmek gerekmektedir. Askeri dönüşüm özü itibarıyla bir devletin içerisinde bulunduğu güvenlik ortamında karşılaştığı simetrik ve asimetrik tehditler karşısında ordunun verimliliği, etkinliği ve stratejik caydırıcılığının sağlamaştırılmasına ilişkin süreklilik gösteren bir hazır olma sürecidir. Devletlerin içerisinde bulunduğu güvenlik komplekslerinin farklılığı nedeniyle karşılaştıkları tehditlerin niteliği de birbirinden farklılaşabilmektedir. Bu bakımdan askeri kuvvetlerin çeşitliliği, hızlı reaksiyon ve müdahale kapasitesi bağlamında hazırlılık durumu, içeride ve dışarıda olmak üzere operasyonel alanlar ile teknolojik üstünlük seviyesi gibi faktörler de değişiklik göstermektedir. Türkiye de bu noktada simetrik ve asimetrik tehditler ile eş zamanlı karşılaşan bir aktör olarak askeri dönüşümünü bu tehditlerin niteliğine göre revize etme ihtiyacı duymaktadır (Yeşiltaş, 2016). Bu ihtiyaç doğrultusunda Türkiye’nin askeri caydırıcılığının yükselmesini sağlayan temel dinamikler aşağıda sistematik bir biçimde gözden geçirilmektedir.

2.1. Askeri Reformlar

Planlanış şekli, icrası ve hedefleri açısından 15 Temmuz darbe girişimi, eş zamanlı olarak darbe, işgal ve terörü içeren bir yapıdadır. 15 Temmuz,

seçilmiş hükümete karşı şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti devletini ele geçirmeyi amaçlamak, devlet kurumlarını işgal etmek, halka yönelik silahlı şiddet kullanmak ve seçilmiş siyasetçilerle üst düzey bürokratlara yönelik infaz girişimleri gerçekleştirmek suretiyle darbe, işgal ve terör unsurlarını bir arada içeren bir darbe girişimi olarak okunabilir. 15 Temmuz darbe girişimi, Türkiye'nin ulusal, bölgesel ve küresel ekseninde önemli güvenlik riskleri altında olduğu bir tarihsel süreçte ortaya çıkmıştır. Türkiye, bir taraftan PKK terör örgütü ile mücadele ederken ve diğer taraftan sınırlarındaki Suriye ve Irak'ta yaşanan çökmüş devlet sorunlarından kaynaklanan terör saldırıları gibi meydan okumalara karşılık verme çabası içindeyken, *FETÖ (Fetullahçı Terör Örgütü)* 15 Temmuz darbe girişimini gerçekleştirmiştir. Bu bakımdan daha önceki askeri darbelerden farklı olarak 15 Temmuz darbe girişimi, Türk devletinin güvenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik varoluşsal tehditlerin ortaya çıktığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. 15 Temmuz, diğer yandan, devletin kurumsal yapısı temelinde önemli derslerin alınması gereken bir darbe/işgal/terör saldırısıdır. 15 Temmuz darbe girişimi, başta üst düzey karar vericiler olmak üzere tüm topluma, devletin kurumsal anlayışının bu tür meydan okumalara karşı güçlendirilmesi gerektiğini göstermiştir (Keyman ve Gürcan, 2017, s. 9).

Bu ihtiyaç doğrultusunda, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar Cumhurbaşkanı ile Savunma ve İçişleri Bakanlarına TSK üzerinde yeni yetkiler vermiştir. 31 Temmuz 2016'da yayımlanan olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi Türkiye'de sivil-asker ilişkilerinde tarihi bir revizyon başlatmıştır. İlgili kanun hükmünde kararname ile Kara Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri ve Hava Kuvvetleri komutanları doğrudan Savunma Bakanı'nın denetimine girmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ayrıca Türk ordusunun tüm eğitim kurumlarını kapsayan bir şemsiye yapı olarak hizmet etmesi öngörülen bir Milli Savunma Üniversitesi kurulmuştur. Diğer yandan, kanun hükmünde kararname ile sivil üniversitelerden mezun olan sözleşmeli subay sayısı da önemli ölçüde artırılmıştır. Askeri terfiler, emeklilik ve disiplin cezaları ile ilgili tüm kararların alındığı bir forum olan *YAŞ'ın (Yüksek Askeri Şura)* yapısı daha fazla sivil denetime tabi hale gelmiştir. YAŞ'ın yeni yapısında Başbakan Yardımcısı ile Dışişleri, Adalet ve İçişleri Bakanları da yer bulmuştur. Savunma Bakanı, YAŞ Genel Sekreterliği görevini Genelkurmay İkinci Başkanı'ndan devralmıştır (Flanagan vd., 2020, s. 27-28).

Diğer yandan, 15 Temmuz darbe girişimine katılan ve FETÖ ile bağlantıları tespit edilen asker ve polisler kamu görevinden ihraç edilmiştir. Bu süreçte bir güvenlik zaafının ortaya çıkmaması için daha önce TSK'dan ayrılan pilotlara geri dönme hakkı tanınmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ihtiyaçları doğrultusunda Polis Akademisi tarafından kısa sürede çok sayıda amir ve memur yetiştirilerek kolluk hizmetindeki eksiklikler giderilmiştir. Kısa süre zarfında gerek meslek içinden yükseltmeler gerekse de sivil

üniversite mezunlarından alımlar ile amir sınıfı büyük oranda yenilenecek nicel açıklar kapatılmıştır (Beriş, 2022). Bu süreçler Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın şu ifadeleriyle açıklanmıştır:

“FETÖ’cü alçakların 15 Temmuz’da ordumuzdan gasp ettikleri silahları milletimize yöneltmesinin ardından diğer alanlarla birlikte askeri personel yetiştirme sistemimizi de baştan sona değiştirdik. Evvela tüm askeri eğitim ve öğretim kurumlarımızı tek çatı altında topladık. Bu ortak bünyede hem dünyadaki örneklerine hem de günümüz ihtiyaçlarına uygun maziden atıye uzanan birikimi yansıtan ve aynı zamanda modern bir eğitim öğretim sistemi oluşturduk. Birileri Türk Silahlı Kuvvetlerinin uzunca bir süre kendini toparlayamayacağı beklentisiyle ellerini ovuştururken biz, hızla yeni eğitim öğretim sistemimizi devreye aldık.” (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022).

Sivil-asker ilişkilerinin dinamiklerindeki dönüşüm sonucunda ordu bir yandan eski yıllardaki dış politikayı “şekillendirme” imtiyazlarını kaybederken, diğer yandan dış politikanın ve yeni savunma politikasının sivil kontrol altında yürütülmesinde önemli bir aktör haline gelmiştir. Böylece Türkiye dış politikada sert güç kullanırken, ordunun siyasi gücü ele geçirme ve pekiştirme riski ortadan kaldırılmıştır (Yaşar, 2021, s. 11). 15 Temmuz darbe girişimi ve ardından gelen reformlar, ordunun sivil kontrolden bağımsız yapısını azaltmış; kuvvet komutanlıklarını profesyonelleştirmiş ve kurumu yeniden dış tehditlere, zorluklara ve fırsatlara odaklamıştır. 2016 öncesi Türk ordusu, özellikle Kuzey Irak'ta sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirmiş; Balkanlar ve Afganistan'daki çok taraflı misyonlara katkıda bulunmuştur. Ancak bunların hiçbiri, 2016'dan itibaren birden fazla cephede icra edilen eş zamanlı, sürdürülebilir ve kararlı Türk muharebe operasyonları ve angajmanlarını içeren güç projeksiyonlarıyla karşılaştırılmaz (Outzen, 2022). Bu durum Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kamunun her alanında gerçekleştirdiğimiz, yakın tarihimizin en büyük tasfiyesi ve hukuk önünde halen süren hesaplaşma bir anlamda ülkemizin önündeki mayınları, taşları, dikenleri de temizlemiştir. Türkiye sınır ötesi hareketlerinden bölgesel ve küresel gelişmeler karşısında oyun kurucu konumunu güçlendirmesine kadar tüm önemli başarılarını bu temizliğin ardından hızlandırmış veya gerçekleştirmiştir.” (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022).

2.2. Savunma Sanayii

Türkiye günümüzde savunma sanayii alanındaki yerli araştırma ve geliştirme projelerini desteklemenin önemi konusunda her zamankinden çok daha bilinçli hale gelmiştir. Bunun bir göstergesi olarak, Türkiye Cumhuriyeti

Savunma Sanayii Başkanlığı'nın (SSB) kapasitesinin son yıllarda kalifiye insan kaynakları, finansal varlıklar ve teknik yetenekler bakımından kat kat arttığı görülmektedir. Ekim 2018'de *TÜBİTAK SAGE'nin (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Savunma Sanayii Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü)* Ankara'daki yerleşkesinde düzenlenen törende Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin savunma, havacılık ve uzay teknolojilerinin her alanında söz sahibi olma yolunda hızla ilerlediğini belirterek savunma sanayiinde yerlilik oranının yüzde 20'den yüzde 65'e çıktığını açıklamıştır (Kıbaroğlu, 2019, s. 10).

TSK, mevcut jeopolitik ortamdaki karmaşık güvenlik sorunlarıyla başa çıkmak için kapsamlı bir yeniden yapılanma ve reform sürecinden geçmektedir. Türk Hava Kuvvetleri de bu noktada etkinliği ve caydırıcı gücü artırmak ve modern muharebe sahasının gereksinimlerini karşılamak için yenilikçi teknolojiler, doktrin ve teçhizatı bünyesine katma ihtiyacı içindedir. Türkiye, bir dizi eşzamanlı harekatta ve denizaşırı konuşlandırmada aktif olarak yer alan az sayıda NATO ülkesinden biridir. TSK son 40 yıldır terörle mücadele operasyonlarında yer almakta ve Türk Hava Kuvvetleri yakın hava desteği, hassas vuruşlar, istihbarat ve keşif görevleriyle bu operasyonlara aktif olarak katılmaktadır. Türk Hava Kuvvetleri iç savaşın patlak vermesinden bu yana Türkiye-Suriye sınırı boyunca hava sahası ihlallerini ve güvenlik tehditlerini önlemek için süreci takip etmektedir. Türkiye, diğer yandan, dünyanın en aktif jeopolitik fay hatlarından biri olan üç kıtanın keşiştiği noktada yer almaktadır. Özellikle Suriye ve Libya'daki iç savaşların bölgesel ve küresel siyaset ile güvenlik üzerinde ciddi etkileri olmuştur. Türkiye'nin çevresinde Rusya Federasyonu ve İsrail olmak üzere iki nükleer güç bulunmakta olup, İran da son yıllarda aktif olarak iddialı bir nükleer program yürütmektedir. Ayrıca Yunanistan ve Mısır gibi ülkelerin Doğu Akdeniz'de iddialı gündemleri bulunmakta olup Karadeniz havzası NATO ile Rusya arasındaki cephelerden biri haline gelmiştir. Böylesine karmaşık bir güvenlik ortamında, bölge ülkelerinin savunma harcamalarını ve hava gücüne yatırımlarını önemli ölçüde artırması şaşırtıcı değildir (Mevlütöğlu, 2020, s. 149-151).

Bu noktada Anka-S ve Bayraktar TB-2 Türk askeri sanayiinde en çok bilinen insansız hava araçları olarak dikkat çekmektedir. Her iki araç da ilk görevini 2016 yılında Türkiye'nin güneydoğusunda PKK terör örgütü hedeflerine karşı gerçekleştirmiştir. Türk İHA'ları kısa sürede uluslararası piyasada da dikkat çekmeye başlamıştır. 2018'de Katar ve ardından Ukrayna, İHA tedarik etmek için anlaşma imzalamıştır. Mart 2020'nin başlarında İdlip kentinde düzenlenen Bahar Kalkanı Harekatı'nda da İHA'lar kilit bir rol oynamıştır. Libya'da Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne destek amacıyla gönderilen Türk Bayraktarları, mayıs ayında Rus yapımı Pancir-Sz1 hava savunma sistemini imha ederek manşetlere taşınmıştır. Diğer yandan, İHA'lar Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'daki askeri başarısına büyük katkı sağlamıştır. Günümüze kadarki deneyimler, İHA'ların oldukça etkili olduğunu ve bu

araçların geniş çapta kullanılması karşısında hazırlıksız yakalanan, etkili hava savunması ve güçlü elektronik müdahale yeteneğine sahip olmayan aktörler karşısında büyük fayda sağladığını göstermiştir (Besenyo ve Malnassy, 2022, s. 15-17).

Türkiye, daha büyük yük/menzilli İHA'lar (Akıncı ve Aksungur), uçak gemisinden gönderilebilen İHA'lar (Bayraktar TB3) ve kamikaze İHA'lar ile (Kargu-2 ve Alpago) yeteneklerini geliştirmeye devam etmektedir. Türkiye'nin amfibi hücum gemisi TCG Anadolu'ya İHA eklenmesi özellikle istihbarat toplama, karşı denizaltı muharebesi ve kıyı müdahalesi için deniz menzilinı artıracaktır. Türkiye, İHA'ları diğer silah sistemleriyle entegre bir biçimde kullanarak çok daha etkili hale getirmektedir. Bora gibi Türk taktik balistik füzeleri, İHA'ların yardımıyla hedeflenebilirken, lazer güdümlü TRLG-230 radar mevzilerini hedef alabilmektedir. Türkiye, T-122 Sakarya ve TRG-300 Kasırga roketatarları ve T-155 Fırtına obüsü gibi yerli topçu ve roket sistemlerine sahip olup; müttefiklerine de ihracat yapmakta ve onları bu sistemler üzerinde eğitmektedir. Türkiye'nin savunma sanayii, gemi savar füzeleri (Atmaca), hava savunma füzeleri (Hisar füzeleri ve Sungur portatif füze sistemi), hava savunma silah sistemi (Korkut) ve tanksavar füzeleri (OMTAS ve UMTAS) dahil olmak üzere bir dizi yerli hassas mühimmat geliştirmiştir. Türkiye ayrıca görüntüleyici kızılötesi arayıcı başlığa sahip ve kısa menzilli Gökdoğan ile radar arayıcı başlığa sahip ve uzun menzilli Bozdoğan gibi havadan havaya yerli füzeler geliştirmiş ve test etmiştir (Outzen, 2021, s. 12).

Türk donanması da son on yılda teçhizatını ve doktrinini geliştirmiştir. Türk deniz kuvvetlerinin modernizasyonu Türkiye'yi Doğu Akdeniz'deki en büyük ve en güçlü deniz kuvveti haline getirmiştir. Fırkateynler yeni hava savunma, radar, silah ve muharebe yönetim sistemleriyle güncellenmiş ve kara kuvvetleri veya kıyı operasyonları için gelişmiş hava savunma yeteneklerine sahip özel fırkateynlerin inşasına başlanmıştır. *Milli Gemi (Milgem)* projesi Türkiye'nin yanı sıra günümüze kadar Endonezya, Ukrayna ve Pakistan gibi yabancı müşteriler için de korvet ve fırkateyn üretmekte olup, ulusal gemi yapımında bağımsızlığa doğru önemli bir adım atılmıştır. Türkiye, TCG Anadolu'yu faaliyete geçirmiş olup, bu gelişme Türk donanmasının deniz kabiliyetinin gelişmesine ve Doğu Akdeniz'deki deniz dengesinde önemli bir değişikliğe işaret etmektedir. Türkiye'nin coğrafyası ve savunma sanayiindeki ilerlemeler göz önüne alındığında, bu donanma araçları ve doktrini, Türkiye'nin gücünde büyük bir ilerlemeye işaret etmektedir. Türkiye'nin ekonomik, diplomatik ve kara konulu faaliyetlerinin hepsi deniz gücü tarafından daha güvenilir ve sürdürülebilir hale getirilmiştir (Outzen, 2021, ss. 13-14).

2021 yılında *CAATSA (ABD'nin Hasımlarına Yaptırımlar Yoluyla Karşılık Verme Yasası)* kapsamında SSB ve kurum yetkililerine "Rusya ile kurulan ilişkiler" gerekçe gösterilerek yaptırım uygulanmıştır. ABD'nin açıkladığı yaptırımların özellikle kritik teknolojiler bazında Türk savunma

sanayii üzerinde etkiler yaratması hedeflenmiştir. Türkiye'ye dayatılan bu tür yaptırımlar; elektronik harp, radar, insansız sistemler, aviyonik sistemler, mühimmatlar, füzeler gibi birçok yüksek teknoloji içeren sistemlerde millileşmenin zorunlu olduğunu göstermiştir (Görgün, 2022, ss. 503-504).

Silah sanayiinin ileri bir seviyeye taşınabilmesi bakımından Ar-Ge'ye verilen önem bu noktada oyun değiştirici niteliktedir. Milli muharip uçak, helikopter, milli uydu fırlatma sistemi, milli mikro gözlem uydusu, İHA, SİHA, elektromanyetik top, turbojet motorlar, zırhlı araçlar, Altay tankı, gelişmiş füze sistemleri, donanma savaş gemileri, denizaltılar, yerli hücum botları ve hassas radarlar gibi araçların tümü Ar-Ge çalışmasının ürünleridir. Bu tür gelişmiş savunma sanayii ürünlerinin ortaya çıkmasında üniversiteler, imalat sanayii ve teknoparklar arasında yürütülen iş birliğinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Üniversitelerde sektörün ihtiyaç duyduğu iş gücü yetiştirilirken imalat sanayiiyle ortak çalışmalar yürütülmekte ve teknoparklarda ilgili taraflar bir araya getirilmektedir. SSB'nin bünyesinde oluşturulan eleman yetiştirme programı üniversitelerle koordineli bir şekilde yürütülmekte olup enstitülerde savunma sanayiinin ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bölümler açılmaktadır. Sektörel bağlantılar TSK'nın güvenlik için ihtiyaç duyduğu ürünleri yerli imkan ve kabiliyetlerle üretme, geliştirme ve ihraç etmeye yardımcı olmaktadır. Türk savunma sanayii, TSK'yı güçlü, caydırıcı ve yüksek teknolojiyle uyumlu konuma taşıyan girişimleriyle Türkiye'nin bağımsız politika izleme kabiliyetini ciddi düzeyde artırmaktadır (İstikbal, 2022, s. 45-50).

2.3. Sınır Ötesi Üsler

Günümüzde askeri üslerin müttefiklerin savunulması, caydırıcılık ve dengeleme işlevleri, ana ülkenin savunulması ve istihbarat toplama gibi geleneksel rolleri geçerliliğini korumakla birlikte sınır ötesi üsler terörle mücadelede de önem kazanmıştır (Lachowski, 2007, s. 3). Denizaşırı askeri üsler, silahlı kuvvetlerin muharebe, savunma ve eğitim operasyonlarının hazırlık noktaları oldukları için yüksek stratejik değere sahiptir. Geleneksel jeopolitik perspektiften bakıldığında, anlamlı bir stratejik etki yaratma ve denizaşırı çıkarlarını koruma kapasitesine sahip büyük bir güç olmaya giden yolda sınırların ötesinde askeri üsler inşa etmek önem arz etmektedir (Guifang ve Jie, 2019, s. 503).

Türkiye'nin sınır ötesindeki askeri varlığı; barışı destekleme faaliyetleri kapsamında katıldığı uluslararası gözlemci görevleri ve barışı destekleme hareketleri, ikili ya da çok taraflı antlaşmalar çerçevesinde yürütülen savunma işbirliği faaliyetleri, terörizmle mücadele etmek amacıyla sınır ötesinde konuşlandığı birimler, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki (KKTC)* askeri varlığı ve Türk Deniz Kuvvetleri tarafından icra edilen ulusal veya uluslararası nitelikteki görevler şeklinde farklı kategorilere ayrılmaktadır. Son yıllarda Türkiye'nin savunma ve güvenlik anlayışında kapsamlı bir dönüşüm göze çarpmakta olup ileri üs stratejisini de içeren bu dönüşüm TSK'nın hem

kuvvet ve teşkilat yapısı hem de konuşlanma gibi konularda önemli adımlar atmasını beraberinde getirmiştir (Özgen, 2019, ss. 390-391).

2016 yılında Türkiye sınırlarının ötesinde ortaya çıkan tehditleri etkisiz hale getirebilmek için yeni bir güvenlik konsepti duyurmuştur. Tehditlere yönelik önleyici strateji vurgusu yapan yeni konsept Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'nin *Yeni Güvenlik Konsepti Konferansı*'ndaki şu sözleriyle ifade edilmiştir: "Artık tehditlerin kapımıza dayanmasını, canımızı acıtmasını beklemeyeceğiz. İçeride ve dışarıda hangi tehdit söz konusu olursa olsun biz üzerine gidecek, sorunları bizzat kaynağında çözeceğiz, kapıya geldikten sonra değil" (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 2016). Yeni güvenlik konsepti bu doğrultuda yurt dışı operasyonel kapasiteleri geliştirmenin yanı sıra yeni askeri üsler kurmak için ordunun yeniden yapılandırılmasının da zeminini hazırlamıştır. Nitekim Türkiye Nisan 2016'da Katar'da ve Eylül 2016'da Somali'de yeni askeri üsler kurmuştur (Flanagan vd., 2020, ss. 39).

Katar askeri üssünün misyonu Katar'ın savunma yeteneklerinin geliştirilmesini desteklemek ve askeri işbirliğini yoğunlaştırmaktır. Katar askeri üssünde Türk ordusunun hava ve deniz birliklerinin yanı sıra eğitimcileri ve özel hareket kuvvetleri de bulunmaktadır. Üssün ayrıca terörle mücadele ve uluslararası barışı koruma operasyonlarına da katkıda bulunması hedeflenmiştir. Mogadişu'daki TURKSOM askeri eğitim üssü ise Somali Silahlı Kuvvetleri'nin subay ve askerlerini eğitmekte ve Somali hükümetinin ulusal bir askeri güç oluşturmaya yardım etmektedir. Bu askeri üs aynı zamanda ülkenin sahil güvenlik ve donanması için gerekli teçhizatı sağlamaktadır (Aksoy, 2021). Türkiye'nin Mogadişu üssü, Anadolu dışındaki en büyük eğitim tesisi olarak dikkat çekmektedir ve 10.000 Somali askerini eğitmesi beklenmektedir. Türkiye'nin üssü Ankara'ya, Türkiye-Katar ortaklığının işleyişi için kritik öneme sahip Kızıldeniz'in doğu girişi olan Aden Körfezi'ne oldukça yakın bir konum sağlamaktadır. Mogadişu üssünün eklenmesiyle Türkiye, Akdeniz kıyılarından Kızıldeniz-Aden Körfezi koridorundan Afrika Boynuzu'na ve oradan Basra Körfezi'ndeki Katar'a kadar uzanan *Deniz İletişim Hatları (SLOC)* kurmuştur. TCG Heybeliada ile *Milgem Projesi* tarafından üretilen diğer üç Ada sınıfı korvet, Türkiye'nin Akdeniz'den Mogadişu'ya ve Mogadişu'dan Katar'a uzanan yeni SLOC'larına hizmet vermek için kritik kapasite sağlamaktadır (Tanchum, 2020, s. 47).

2.4. Askeri Harekatlar

Türkiye'nin stratejik dönüşümünde 2015 baharından 2016 yazına kadar olan 15 aylık dönemde meydana gelen bir dizi olay belirleyici rol oynamıştır. Türkiye'nin uyarılarını dikkate almayan ABD, Mart 2015'te PKK'nın Suriye kolu olan YPG terör örgütüne hava koruması ve silah sağlamaya başlamıştır. ABD'nin desteğinden cesaret alan YPG terör örgütü, 15 Haziran 2015'te Tel Abyad şehrini ele geçirmiş ve Fırat'ın doğusundaki Türkiye sınırı boyunca

bitişik bir koridor oluşturmuştur. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bu durum üzerine uluslararası camiayı uyararak Suriye'nin kuzeyinde oluşturulacak bir terör devletine asla izin verilmeyeceğini açıklamıştır. ABD başta olmak üzere Türkiye'nin NATO ortaklarının duymazdan gelmesiyle Türkiye, Ağustos 2016'da "*Fırat Kalkanı Harekati*"nı başlatmıştır. Cerablus kentini ve çevresindeki toprakları kontrol altına alan operasyon, Fırat'ın batısında YPG terör örgütünün kontrolünde bitişik bir bölgenin oluşumunu engellemiştir. Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki dört ayrı hareketinden ilki olan Fırat Kalkanı Harekati, Türkiye'nin yeni güç projeksiyonunun ilk tezahürünü temsil etmektedir. Türkiye'nin stratejik dönüşümünün doruk noktası ise 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından gerçekleşmiştir. ABD başta olmak üzere Türkiye'nin NATO müttefiklerinden hükümete güçlü bir desteğin gelmemesi bir güven eksikliği oluşturmuş ve Türkiye'nin bağımsız bir bölgesel güç olarak hareket etme kararlılığını pekiştirmiştir (Tanchum, 2020, s. 44-45). Fırat Kalkanı Harekati, YPG terör örgütünün batıya doğru hareketini engellemek ve DAES'İ Türkiye-Suriye sınır kentlerinden uzaklaştırmak suretiyle her iki amacına da ulaşmıştır. DAES'in 2014 ile 2015 yılları arasında elinde tuttuğu bir kent olan Cerablus'un kontrol altına alınması, YPG terör örgütünün Türkiye sınırına doğru kuzeye ilerlemesini engellerken aynı zamanda DAES'İ Türkiye yakınlarındaki son sığınaklarından da uzaklaştırmıştır (Stein, 2017, s. 4).

Türkiye, Ocak 2018'de PKK/YPG terör örgütünün Afrin'den sınır karakollarına yönelik saldırı ve tacizlerini engellemek ve bölge halkını terör örgütünün zulmünden kurtararak istikrarı sağlamak amacıyla "*Zeytin Dalı Harekati*"nı başlatmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2021). Siyasi ve askeri zemininin hazırlanışı ve icra edilişi bakımından Zeytin Dalı Harekati'nde da büyük bir başarı elde edilerek Afrin şehir merkezi ve kırsalı kısa süre zarfında PKK-YPG terör örgütü unsurlarından temizlenmiştir. Bu bakımdan Zeytin Dalı Harekati Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları tarihi içindeki en başarılı askeri hareketlerden biri olmuştur. Diğer yandan, hareketin askeri ve diplomatik düzleminde ortaya koyulan caydırıcılık, etkinlik ve temponun Türkiye'nin ulusal güvenliği çerçevesinde belirlediği stratejik önceliklerini önemli ölçüde karşıladığı görülmüştür. Harekatın başarılı bir biçimde icrasında etkin rol oynayan faktörler olarak teknolojik üstünlük ve saha istihbaratı oyun değiştirici birer faktör olarak dikkatleri çekmiştir. Zeytin Dalı Harekati bu doğrultuda TSK'nın hazırlılık, etkinlik ve caydırıcılık kapasitesini gözler önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir (Özçelik ve Acun, 2018, s. 10).

Türkiye, Ekim 2019'da sınır güvenliğini sağlamak, Suriye'nin kuzeyinde bir terör koridoru oluşturulmasını engellemek, DAES ve PKK/YPG başta olmak üzere ulusal güvenliği tehdit eden terörist unsurları etkisiz hale getirmek, güvenli bölge oluşturarak bölgedeki istikrarı sağlamak amacıyla Fırat'ın doğusunda "*Bariş Pınarı Harekati*" başlatmıştır. Harekatta,

605 meskun mahal, 4.219 kilometrekare alan kontrol altına alınmıştır. Milli Savunma Bakanlığı, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordineli olarak bölgede hayatın normalleşmesine yönelik faaliyetler yürütmüştür. Bu bağlamda, Barış Pınarı Harekat alanında onlarca okul, cami ve kilise hizmete açılmış, devlet hastaneleri ve mobil sağlık birimleri sağlık hizmetine başlamış, yardım kolisi dağıtımı sağlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2021).

Türkiye, Şubat 2020’de bölgede istikrarın sağlanmasına yönelik garantör devletler tarafından imzalanan mutabakatlar ve ilan edilen ateşkeslere rağmen, Suriye rejiminin saldırgan tutumunu devam ettirmesi üzerine, insani krizin derinleşmesinin önlenmesi, yerinden edilen bölge halkının can güvenliğinin sağlanması ve evlerine dönmelerini sağlamak amacıyla “Bahar Kalkanı Harekatı”nı başlatmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2021). Türkiye İHA’ları daha önce 2018 yılındaki Zeytin Dalı Harekatı sırasında kullanmıştır, ancak Bahar Kalkanı Harekatı Türkiye’nin İHA’larını ilk kez büyük ölçekte kullandığı bir hareket olmuştur. Bahar Kalkanı Harekatı sırasında, Türk İHA’ları İdlib bölgesinin hemen her yerinde faaliyet göstermiş; Anka-S ve Bayraktar TB2 yoğun bir şekilde sahada test edilmiştir. Türkiye’nin İdlib’deki stratejik başarısı yadsınamaz; zira Suriye güçleri bölgeden çekilmiş, Rusya ise Türkiye’nin etkileyici ilerleyişini durdurmak için çatışmaya askeri ve diplomatik olarak müdahale etmek ve Suriye’deki durumunu yeniden gözden geçirmek zorunda kalmıştır (Urcosta, 2020). Bahar Kalkanı Harekatı’nın getirdiği jeopolitik ve insani istikrar ve önlediği şiddet göz önüne alındığında bölgede olumlu bir etki yarattığı değerlendirilmektedir (Veen, 2021, s. 11).

Türkiye 2020 yılında Libya’da gayrimeşru oluşumların uluslararası meşruiyete sahip olan *Ulusal Mutabakat Hükümeti*’ne karşı gerçekleştirdiği saldırıların bölgenin güvenlik ve istikrarını sarsması, insanlığa karşı işlenen tehditleri artırması ve masum insanların ölümüne ve göç etmesine sebep olması karşısında harekete geçmiştir. Libya devletinin egemenliğini sarsan gelişmeler karşısında gerekli önlemlerin alınarak bölgesel istikrarın ve Türkiye’nin ulusal menfaatlerinin korunması ihtiyacı doğmuştur. Bu çerçevede, Libya’nın uluslararası meşruiyete sahip olan hükümetinin davet etmesi üzerine Libya’ya asker göndermeye yetki veren tezkere 2 Ocak 2020 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir. Tezkere’nin amacı şu şekilde belirlenmiştir:

“Milli çıkarlara yönelik her türlü tehdide karşı önlem almak, Libya’daki gayrimeşru grupların Türkiye’nin menfaatlerine yönelik saldırılarını bertaraf etmek, kitlesel göç gibi risklere karşı önlem almak, Libya halkına insani yardımların ulaşmasını sağlamak, Türkiye’nin yüksek menfaatlerini etkili bir şekilde korumak ve gelişmelerin seyrine göre ileride telafisi güç bir durumla karşılaşmamak için süratli ve dinamik bir politika

izlenmesine yardımcı olmak” (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2020, s. 38).

Bu doğrultuda, *Libya Görev Grubu (LGG)* Komutanlığı; Libya Silahlı Kuvvetleri’ni yeniden yapılandırmak, barış, huzur ve istikrarın tesisine katkı sağlamak amacıyla Libya Silahlı Kuvvetleri’ne eğitim ve danışmanlık desteği vermeye başlamış olup bu destek sayesinde Libya’da çatışmalar sonlanmış, ateşkes sağlanarak siyasi süreç başlamıştır. Libya Görev Grubu Komutanlığı’nda yer alan Kara Kuvvetleri Komutanlığı unsurları ve komando unsurları, muharebe destek ve muharebe hizmet destek unsurları ile desteğini devam ettirmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2021).

Türkiye ayrıca Azerbaycan’ın icra ettiği “*Tek Vatan*” hareketinin zaferle sonuçlanması neticesinde; Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri’ni yeniden yapılandırmak ve müşterek yetenekleri geliştirmek amacıyla; planlama, eğitim desteği, lojistik destek vermekte ve Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri ile ortak tatbikatlar yapmaktadır. Bu doğrultuda, harp silah araçlarından teşkilata, personel yetiştirmeden atama sistemine kadar bir bütün olarak iş birliği ile bir modernizasyon hamlesine başlamanın önemine binaen faaliyetler yürütülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2021).

Sonuç

Çalışmada TSK’nın son yıllarda yükselen askeri caydırıcılığını analiz etmeye yönelik olarak caydırıcılık teorisinin metodolojik yol göstericiliğinde caydırıcılığın başarılı bir biçimde işlemlenmesini mümkün kılan unsurlara odaklanılmıştır. Bu doğrultuda düşmanlara kabul edilemez ölçüde yüksek maliyetler yükleyebilecek etkili bir askeri kapasiteye sahip olunması ve düşmanların bu kapasitenin gerektiğinde kullanılabileceğini gözlemlemesi gibi unsurların işlerliği değerlendirilmiştir.

Kapasite bağlamında ilk olarak uygun politika, strateji, doktrin, prosedür ve taktiklerin geliştirilmesini ve icra edilmesini mümkün kılacak bir kurumsal mekanizmanın mevcudiyetinin gerekliliğinden hareketle askeri reformlar değerlendirilmiş; sivil-asker ilişkilerinin demokratik bir zeminde işlemlenmesini askeri kapasiteye sağladığı katkı ortaya konulmuştur. Diğer yandan, geçmişte TSK bünyesine sızan FETÖ’cülerin tespit edilip kamu görevlerinden ihraç edilmeleri ve yargılanmaları süreci sonrasında Türkiye’nin sınır ötesi hareketlerinden bölgesel ve küresel gelişmeler karşısında oyun kurucu konumunu güçlendirmesine kadar birçok konuda ilerleme kaydettiği vurgulanmıştır.

Kapasitenin ikinci unsuru olarak Türkiye’nin, stratejik caydırıcılığını artırmaya yönelik olarak askeri teçhizat konusunda dışa bağımlılığını minimize edecek şekilde yerli savunma sanayii alanında gerçekleştirdiği atılımlar ele alınmıştır. Bu noktada, İHA, muharip uçak, zırhlı araçlar, tanklar,

füze sistemleri, donanma savaş gemileri, denizaltılar, hücum botları vb. gibi askeri kapasiteye katkı sağlayan araçların üretiminde önemli gelişmeler kaydedildiği vurgulanmıştır.

Kapasitenin üçüncü unsuru olarak, Türkiye'nin sınır ötesi coğrafyalardaki güvenlik ve istikrara yönelik tehditlere hızlı ve kaynağında müdahale edebilmesi hedefi çerçevesinde ikili anlaşmalar yoluyla oluşturduğu sınır ötesi üslerin Türkiye'nin jeopolitik olarak izole edilmesini engellemesi ve asimetrik tehditlere hızlı ve etkin müdahale edebilmesini sağlaması bakımından askeri kapasiteye sağladığı katkı ortaya konulmuştur.

Caydırıcı tehditlerin inandırıcılığı bağlamında ise Türkiye'nin bölgesel barış ve güvenliğe yönelik tehditler ile mücadeleyi sürdürme konusundaki kararlılığını ilettiği resmi açıklamaların yanı sıra terörizmle mücadele ve barışı destekleme hareketleri mercek altına alınmıştır. Bu bakımdan Türkiye'nin güvenlik konseptine ilişkin gerek Cumhurbaşkanlığı'ndan yapılan resmi açıklamalar gerekse bu açıklamaları uygulamaya geçirme noktasında barış, huzur ve istikrarın tesisine katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen askeri hareketler değerlendirilmiştir. Türkiye'nin, meşru hak ve menfaatlerine yönelik saldırılar karşısında askeri kapasitesini kullanmaktan çekinmeyeceğine dair inancı pekiştirmesi bakımından hem saldırgan aktörlere hem de onları birer vekalet unsuru olarak kullanan güçlere karşı caydırıcılığını artırdığı değerlendirilmiştir.

Caydırıcılığın maksimum seviyeye ulaşması güvenlik sektörünün yukarıda belirtilen tüm bileşenlerinin bütüncül bir sistem bünyesinde birbirine başarılı şekilde entegre olmasına bağlıdır. Caydırıcılık stratejisinin işlevsel bir tarzda oluşturulması ve uygulanması için gerekli adımların belirlenmesi süreçlerinden, etkili bir caydırıcılık için ihtiyaç duyulan askeri faaliyetlere ve ilgili faaliyetler için gerekli milli savunma sanayii ürünlerinin geliştirilmesine kadar tüm süreçlerin birbiriyle eşgüdüm içerisinde olması önem arz etmektedir. Bu bakımdan Türkiye'nin askeri caydırıcılığına katkı sağlayan dinamiklerin özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrası süreçte optimal bir noktaya doğru taşındığı ve gelişen bir çizgide ilerlediği görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Emre Gündoğdu: %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Emre Gündoğdu: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Gündoğdu, E. (2023). Türkiye'nin yükselen askeri caydırıcılığının dinamikleri (2016-2023). *Akademik Hassasiyetler*, 10(23), 447-468. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1350887>

Kaynakça

- Aksoy, H. A. (2021, 20 Ağustos). *Excursus: Turkey's military engagement abroad: military bases*. 23 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.cats-network.eu/topics/visualizing-turkeys-foreign-policy-activism/excursus-turkeys-military-engagement-abroad#c4311> adresinden edinilmiştir.
- Beriş, H. E. (2022, 1 Temmuz). 15 temmuz sonrası güvenlik sektörü reformu. *Kriter*. 22 Ağustos 2023 <https://kriterdergi.com/dosya-15-temmuz/15-temmuz-sonrasi-guvenlik-sektoru-reformu> adresinden edinilmiştir.
- Besenyő, J. & Málnácssy, A. (2022). Future expansion and prospects of Turkish defense industry. *Insights Into Regional Development*, 4(2), 10-21. [https://doi.org/10.9770/IRD.2022.4.2\(1\)](https://doi.org/10.9770/IRD.2022.4.2(1))
- Davis, P. K. & Jenkins, B. M. (2002). *Deterrence and influence in counterterrorism: A component in the war on al Qaeda*. RAND.
- Flanagan, S. J., Larrabee, F. S., Binnendijk, A., Costello, K., Efron, S., Hoobler, J., Kirchner, M., Martini, J., Nader, A. & Wilson, P. A. (2020). *Turkey's nationalist course: Implications for the U.S.-Turkish strategic partnership and the U.S. army*. RAND.
- Fuhrmann, M. & Sechser, T. S. (2014). Signaling alliance commitments: Hand-tying and sunk costs in extended nuclear deterrence. *American Journal of Political Science*, 58(4), 919-935. <https://doi.org/10.1111/ajps.12082>
- Görgün, H. (2022). Türk savunma sanayii, ambargolar, millileştirme çalışmaları ve aselsan. *Türkiye Bilimler Akademisi*, 497-510. <http://dx.doi.org/10.53478/tuba.978-625-8352-16-0.ch23>
- Guifang, X. & Jie, Z. (2019). China's building of overseas military bases: Rationale and challenges. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(4), 493-510. <https://doi.org/10.1142/S237774001950026X>
- Hickok, M. R. (2000). Hegemon rising: The gap between Turkish strategy and military modernization. *Parameters*, 30(2), 105-119. <https://doi.org/10.55540/0031-1723.1979>
- Huth, P., Gelpi, C. & Bennett, D. S. (1993). The escalation of great power militarized disputes: Testing rational deterrence theory and structural

- realism. *American Political Science Review*, 87(3), 609-623.
<https://doi.org/10.2307/2938739>
- İstikbal, D. (2022). *Türk savunma sanayii modeli ve teknolojik dönüşüm*. Seta Yayınları.
- Kasapoğlu, C. (2020). Turkey's burgeoning defense technological and industrial base and expeditionary military policy. *Insight Turkey* 2020, 22(3), 115-130. <http://dx.doi.org/10.25253/99.2020223.08>
- Keyman, E. F. & Gürcan, M. (2017). 15 Temmuz'dan on beş ay sonra: Ordunun reformu, devletin dönüşümü. İstanbul Politikalar Merkezi, 7-34.
- Kibaroglu, M. (2019). On Turkey's missile defense strategy: The four faces of the S-400 deal between Turkey and Russia. *Center for Strategic Research*, (16), 1-13.
- Knopf, J. W. (2010). The fourth wave in deterrence research. *Contemporary Security Policy*, 31(1), 1-33.
<https://doi.org/10.1080/13523261003640819>
- Lachowski, Z. (2007). Foreign military bases in eurasia. *Stockholm International Peace Research Institute*, (18), 3-68.
- Lupovici, A. (2010). The emerging fourth wave of deterrence theory - Toward a new research agenda. *International Studies Quarterly*, 54(3), 705-732. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2010.00606.x>
- Mazarr, M. J. (2020). Understanding deterrence. F. Osinga & T. Sweijjs (Ed.), *Deterrence in the 21st century-insights from theory and practice* içinde (s. 13-28). Springer.
- Mevlütöğlü, A. (2020). The future of Turkey's airpower: The fifth generation challenge. *Insight Turkey*, 22(3), 131-159.
<http://dx.doi.org/10.25253/99.2020223.09>
- Morgan, P. M. (2003). *Deterrence now*. Cambridge University Press.
- Outzen, R. (2021). Deals, drones, and national will: The new era in Turkish power projection. *The Washington Institute for Near East Policy*, (108), 1-24.
- Outzen R. (2022, 22 Aralık). Turkey's global military footprint in 2022. *Defense Journal by Atlantic Council in Turkey*. 24 Ağustos <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/ac-turkey-defense-journal/turkeys-global-military-footprint-in-2022/> adresinden edinilmiştir.
- Özçelik N. & Acun, C. (2018). *Terörle mücadelede yeni safha: Zeytin dalı hareketi*. Seta Yayınları.
- Özgen, C. (2019). Türkiye'nin denizaşırı askeri üs kurma girişimleri: Tespitler ve geleceğe yönelik öneriler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2), 381-408.
<https://doi.org/10.28956/gbd.646388>

- Paul, T. V. (2009). Complex deterrence: An introduction. T. V. Paul, P. M. Morgan, J. J. Wirtz (Ed.), *Complex deterrence: strategy in the global age* içinde (s. 1-27). The University of Chicago Press.
- Quackenbush, S. L. (2010). General deterrence and international conflict: Testing perfect deterrence theory. *International Interactions*, 36(1), 60-85. <https://doi.org/10.1080/03050620903554069>
- Stein, A. (2017). Reconciling U.S.-Turkish interests in northern Syria. *Council on Foreign Relations*, 1-17.
- Tanchum, M. (2020). The logic beyond lausanne: A geopolitical perspective on the congruence between Turkey's new hard power and its strategic reorientation. *Insight Turkey*, 22(3), 41-54. <http://dx.doi.org/10.25253/99.2020223.03>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2022, 1 Temmuz). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye'nin inşasında en büyük desteği ordumuzun caydırıcı kabiliyetlerinden alıyoruz*. 25 Ağustos 2023 tarihinde <https://iletisim.gov.tr/turkce/Haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkiyenin-insasinda-en-buyuk-destegi-ordumuzun-caydirici-kabiliyetlerinden-aliyoruz> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2020). *Doğu akdeniz denkleminde stratejik adım: Türkiye-Libya mutabakatı*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2016, 22 Kasım). *Türkiye'nin yeni güvenlik konsepti konferansında yaptıkları konuşma*. 25 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/61114/turkiyenin-yeni-guvenlik-konsepti-konferansinda-yaptiklari-konusma> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı (2021). *Bariş destekleme harekatı*. 11 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kkk.tsk.tr/bdh.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı (2021). *Terörle mücadele: Bahar kalkanı harekatı*. 10 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kkk.tsk.tr/bahar-kalkani.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı (2021). *Terörle mücadele: Bariş pınarı harekatı*. 10 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kkk.tsk.tr/baris-pinari.aspx> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı (2021). *Terörle mücadele: Zeytin dalı harekatı*. 15 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.kkk.tsk.tr/zeytin-dali.aspx> adresinden edinilmiştir.

- Urcosta, R. B. (2020, 31 Ağustos). *The revolution in drone warfare: The lessons from the idlib de-escalation zone*. The Air Force Journal of European, Middle Eastern, and African Affairs. 15 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.airuniversity.af.edu/JEMEEA/Display/Article/2329510/the-revolution-in-drone-warfare-the-lessons-from-the-idlib-de-escalation-zone/> adresinden edinilmiştir.
- Veen, E. V. (2021). Turkey's interventions in Its near abroad: The case of Idlib. *Clingendael Institute*, 1-11.
- Yarhi-Milo, K., Kertzer, J. D., & Renshon, J. (2018). Tying hands, sinking costs, and leader attributes. *Journal of Conflict Resolution*, 62(10), 2150-2179. <https://doi.org/10.1177/0022002718785693>
- Yaşar, N. T. (2021). Syria and Libya's contributions to the evolution of the Turkish "forward defence" doctrine. *Geneva Centre for Security Policy*, (7), 1-19.
- Yeşiltaş, M. (2016, 1 Eylül). Türkiye'nin askeri dönüşümü. *SETA*. 12 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.setav.org/turkiyenin-askeri-donusumu/> adresinden edinilmiştir.

Extended Abstract

The study consists of two parts. In the first part of the study, the conceptual analysis of deterrence as both a theory and a military strategy is made and the functionality of deterrence in the new security environment, which includes factors such as terrorism, failed states, ethnic/sectarian conflicts, is evaluated. Deterrence refers to the use of threats by one party to persuade the other not to challenge the status quo. As deterrence theorists point out, the credibility of threats is the primary determinant of the success or failure of deterrence; because the more credible the threat, the more successful the deterrence will be. The credibility of a threat requires that the deterrent state has military capability that can impose high costs on its opponents, and that the challenger considers the deterrent state's willingness to use that capability. For this reason, states need to use costly messages to convey their true preferences and intentions to the other party. Because messages that are so costly that only a certain type of actor can afford to bear increase credibility. On the other hand, today's new security environment is characterized by factors such as terrorism, failed states, ethnic/sectarian conflicts. In this respect, an academic tendency has emerged to apply the theory of deterrence to this new security environment. At this point, some authors state that for the success of deterrence against terrorism, various components such as the leaders of the terrorist organizations, their external suppliers, financiers, the ideological support sources of the terrorist organization, and their shelters should be targeted.

In the second part, the dynamics of Türkiye's rising military deterrence between the years of 2016-2023 are evaluated. At this point, firstly, the military reforms carried out by Türkiye after the 15 July coup attempt are examined in terms of these reform's role in increasing the deterrent capabilities of the Turkish Armed Forces (TAF). The July 15 coup attempt has shown to the entire society and also decision makers, that the state's institutional structure should be strengthened against such challenges. In line with this need, important reforms were carried out after the July 15 coup attempt. As a result of the transformation in the dynamics of civil-military relations, the TAF has become an important actor in the execution of the new defense policy under civilian control. Secondly, the steps taken by Türkiye in the direction of nationalization in systems containing high technology in the field of defense industry are examined. The Turkish defense industry significantly increases Türkiye's ability to follow an independent policy with its initiatives that put the TAF in a strong, deterrent and high-tech position. Sanctions such as CAATSA, which aim to create negative effects on the Turkish defense industry, have shown the importance of Türkiye's support of national research and development projects on high-tech systems. Thirdly, the new military bases established by Türkiye in terms of improving the defense capabilities of the allies, increasing military cooperation and playing an important role in the fight against terrorism are examined. The new security concept adopted by Türkiye has made it possible to develop overseas operational capacities and establish new military bases. In this context, Türkiye established new military bases in Qatar and Somalia in 2016. Fourthly, Türkiye's successful military operations to protect its legitimate rights and interests in the face of emerging regional security threats are examined. Türkiye launched the "Operation Euphrates Shield" in August 2016. This operation prevented the formation of a region under the control of the YPG terrorist organization in the west of the Euphrates. Operation Euphrates Shield has been an example of Türkiye's new power projection that shows the rise of Türkiye's deterrence. In January 2018, Türkiye launched the "Operation Olive Branch" in order to prevent the attacks of the PKK/YPG terrorist organization and to ensure stability by saving the people of the region from the persecution of the terrorist organization. In October 2019, Türkiye launched the "Operation Peace Spring" in order to ensure border security, to prevent the creation of a terror corridor in the north of Syria, to establish a safe zone and ensure stability in the region. Upon the continuation of the aggressive stance of the Syrian regime, Türkiye launched the "Operation Spring Shield" in February 2020 in order to prevent the the humanitarian crisis and to ensure the safety of the displaced people of the region. Upon the invitation of Libya's government, which has international legitimacy, the resolution authorizing the sending of troops to Libya was accepted by the The Grand National Assembly of Türkiye on January 2, 2020. In order to develop joint capabilities with the Azerbaijan Armed Forces; Türkiye provides

Emre Gündoğdu

planning, training support, logistical support and conducts joint exercises with the Azerbaijan Armed Forces.